Drno/159/01/2016

Asia: U 50/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevan direktiivin muuttaminen)

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

LAUSUNTO

Kiitos kommentointipyynnöstä. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti lausuu seuraavaa:

Muuttunut toimintaympäristö
Valtioneuvosto esittää kantanaan: *”…että perinteisiä televisiopalveluita ja internetin välityksellä tarjottavia mediapalveluita koskevan sääntelyn välistä epäsuhtaa tulisi korjata ensisijaisesti purkamalla vanhaa televisiosääntelyä.”*

Tuoreen lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen ”Media hanskassa – Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta[1].” mukaan perinteinen televisio pitää edelleen yllättäen pintansa myös välineenä, vaikka siirtymä erilaisten mobiili- ja päätelaitteiden kautta tapahtuvaan katseluun onkin selvästi tapahtumassa. Samassa tutkimuksessa todetaan, jälleen kerran, että vain pieni osa netin käyttäjistä tuottaa itse sisältöjä.

Soveltamisalan laajentaminen videojakoalustoihin
Valtioneuvosto ei lähtökohtaisesti pidä tarkoituksenmukaisena AV-direktiivin soveltamisalan laajentamista videonjakoalustoihin ja katsoo, että AV-alustoja tulisi säännellä muussa yhteydessä kuin AV-direktiiviä koskevassa ehdotuksessa. Alaikäisten suojeleminen haitalliselta sisällöltä ja kaikkien kansalaisten suojeleminen vihapuheelta ovat sinänsä kannatettavia tavoitteita.

KAVI on samaa mieltä Valtioneuvoston kannasta suhteessa videojakopalveluihin kohdistuvaan sääntelyyn. Tällä hetkellä direktiiviehdotuksen soveltamisala kaipaisi tarkennusta siltä osin, mitkä videojakopalvelut kuuluisivat direktiivin soveltamisalaan. Mikäli soveltamisalaa laajennettaisiin, tulisi määritellä merkittävästi tarkemmin, mitä ovat ne valvontatehtävä, valitusmenettelyt ja muut kansalliselle viranomaiselle kohdistuvat velvoitteet, joita videojakopalveluiden säätelyyn ja valvontaan liittyisi. Tämä on merkittävä kysymys myös viranomaisresurssin kannalta.

Alaikäisten suojelu
KAVI haluaa korostaa, että ala-ikäisten suojelussa on kysymys sekä lasten sananvapaudesta että heidän suojelemisestaan mahdollisesti haitallisilta mediasisällöiltä. Ala-ikäisten suojelua ei tule jättää pelkästään kaupallisten toimijoiden heikosti valvottavissa olevien käytännesääntöjen varaan. Suomessa kuvaohjelmalain osalta alaikäisten suojelussa

[1] https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorten-vapaa-aikatutkimukset/

yhteissäätelymalli on ollut toiminnassa vuodesta 2012 alkaen. Järjestelmä toimii sinällään hyvin, osittain komission antamaa ehdotusta kapeammasta soveltamisalasta johtuen.

Valtioneuvosto toteaa: *Yhtenäisen eurooppalaisen kriteeristön luominen alaikäisille haitallisen sisällön ja vihapuheen määrittelylle sekä yhtenäisten soveltamiskäytäntöjen aikaansaaminen olisi haastavaa.*

Sisällön kuvauksilla voidaan tarkoittaa sekä sisältö- että haitallisuusmerkintöjä. Haitallisen sisällön määrittelyn vaikeus EU-tasolla on KAVI:n mielestä ongelma, koska osassa jäsenmaista haitallisena sisältönä pidetään myös moraalista kumpuavia seikkoja. Esimerkkinä voidaan ottaa kiroilu ja alastomuus – tekijät, joita ei katsota haitallisiksi meillä, mutta jotka aiheuttavat korkeita ikärajoja monissa maissa. Mikäli nämä tulisivat haitallisuusperusteiksi, olisimme helposti rajoittamassa alaikäisten sananvapautta turhaan, vastoin tämänhetkistä lainsäädäntöä. Yhtenäisten sisältökuvausten käyttö voitaisiin nähdä kannatettavana vain siinä tapauksessa, jos ja kun ne ovat vain informaatiota sisällöstä, lapsille, nuorille ja lapsen hyvinvoinnista vastaaville aikuisille. Tässä tapauksessa yhtenäisillä sisältökuvauksilla ei välttämättä olisi vaikutusta ikärajaan, jolloin yhtenäisten niiden käyttö olisi hyväksyttävää.

Komission ehdotuksen mukaan ”*Haitallisimpaan sisältöön, kuten pornografiaan ja perusteettomaan väkivaltaan, on sovellettava tiukimpia toimenpiteitä, kuten salausta ja tehokasta sisällönsuodatusta.”*

Tämä olisi tiukennus nykyiseen kuvaohjelmalakiin, sillä nyt laki ei vaadi salausta ja tehokasta sisällönsuodatusta vapaasti vastaanotettavien televisioesitysten osalta. Kuvaohjelmalain 6 § 2 momentin mukaan: ”*Edellä 1 momentista poiketen ohjelma, jonka ikäraja on 18 vuotta, voidaan lähettää televisio-ohjelmistossa sellaiseen aikaan, jolloin 18 vuotta nuoremmat eivät tavallisesti katso televisiota, tai televisio-ohjelmana, jonka vastaanottamiseen tarvitaan suojauksen purkulaite.”*

Medialukutaitoa mediakasvatuksella

Valtioneuvoston esittää kantanaan: *Videonjakoalustojen valvonnan sijaan tulisi korostaa kriittisen medialukutaidon ja mediakasvatuksen edistämistä jäsenvaltioissa.*

KAVI kannattaa voimakkaasti tätä valtioneuvoston kantaa. Direktiivissä pitäisi entistä enemmän korostaa kriittisen medialukutaidon kehittämistä. Jäsenvaltioita tulisi velvoittaa kansallisten medialukutaitostrategioiden luomiseen ja kriittistä medialukutaitoa tulee kehittää kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin ja se tulee sisällyttää formaaleihin opetussuunnitelmiin. Tämän lisäksi on tärkeää edistää lasten, nuorten ja aikuisten kriittistä medialukutaitoa ja mediakasvatusta. EU:n ministerineuvoston hyväksyi päätelmät medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittämisestä koulutuksen avulla toukokuussa 2016.[2]

Suomi on yksi kansainvälisesti tunnustetuista edelläkävijämaista medialukutaidon edistämisessä, josta yhtenä esimerkkinä on kansallinen mediakasvatusviranomainen

[2] **http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9641-2016-INIT/fi/pdf**

(Kansallisen audiovisuaalisen instituutin Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö). Tätä työtä tulisi jatkossa resursoida riittävästi. Koulutuksen ja kasvatuksen kansainvälisesti tunnustettuna huippumaana Suomen tulisi panostaa kasvatukseen ja medialukutaidon kehittämiseen, eikä jättää alaikäisten suojelua pelkästään kieltojen ja rajoitteiden varaan. Tämän vuoksi direktiiviin tulisi palauttaa modernisoituna medialukutaidon käsite resitaaleihin ja artiklatasolle (ehdotus liitteenä 1.) velvoite jäsenmaille raportoida medialukutaidon edistämiseksi tehdyistä toimista.

Myös vihapuheen määrittely direktiivin yhteydessä on vaikeaa. Kyseessä on muuttuva ja kulttuurisidonnainen käsite, jonka selkeä määrittely ja edelleen kansallinen valvonta tulisi olemaan erittäin hankala, ellei lähes mahdoton tehtävä. Vihapuheen lisäksi tulisi lisätä ainakin disinformaatio, puolueellinen viestintä, radikalisaatioon yllyttävä ja demokratian vastainen viestintä. Vihapuhetta vastaan tulisi taistella ennen kaikkea kaikenikäisten kansalaisten kriittistä medialukutaitoa edistämällä.

Helsingissä 24.10. 2016

Matti Lukkarila
Johtaja, FT, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI)

Leo Pekkala
Apulaisjohtaja, KT, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
Tulosaluepäällikkö, Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU)